

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 8. De accidentibus contractus,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

reol. cap. 17. Est autem euictio, rei emptæ vel donatæ, vel ex alia causa acceptæ, interposito iudicis decreto, ablatio. Hæc accidit cum quis rem propriam in iudicio repetit ab eo, cui dedit, aut vendidit alter ad quem ea non pertinet. Atque de euictione, vt debetur ex contractu lucratiuo, seu ex donatione, duæ regulæ sunt notandæ, quas tangit Ludouicus Molina de iust. & iure tomo 3. tract. 2. disput. 252. §. Secundo sumitur contractus.

PRIOR EST, quæ habetur ex lege Aristot. §. vlt. ff. De donationibus. Quando incipit donatio à traditione rei quæ donatur; eum qui donauit non teneri de euictione, nisi donatarius expensas fecisset in re sibi donata: ac ipse qui donauit tunc cum donaret, rem esse alienam sciret. Quo casu tenebitur ad refundendas easdem expensas, & alia damna subsecuta; non autem ad rei valorem; quia in illis, non item in hoc, donator censetur donatarium laesisse contra iustitiam.

POSTERIOR regula est. Cum donatio à promissione incipit, si ea sit in genere: dandi v. g. aliquot modios tritici, vel aliquot boues, aut aliquot nummos aureos: si promissor adimplendo promissionem det alienum, tenebitur de euictione: quia cum promittendo non magis respexit ad hos, quam ad alios tritici modios, vel boues, vel nummos aureos; non liberatur à promisso tradendo alienum, etiam per ignorantiã: cum dominium illius transfere non poterit. Si autem promissio sit certæ rei in singulari, vt huius domus, vel huius equi, promissor de euictione non tenebitur, ea tradita; quantumcumque fuerit aliena. Ratio est, quia promissio oium habens ex liberalitate, promittentem non obligat in conscientia amplius, quam intenderit se obligare. Is autem qui rem determinatam in singulari promittit, non intendit (nisi alius fuerit animus ipsius quam nude promittendi) adstringere se ad aliud donandum quam eandem rem determinatam. Ergo illam tradens, ad nihil amplius tenebitur ex vi promissionis: etiam si ipsa tanquam aliena euincatur: nisi, vt dictum est, ad expensas, & alia damna donatarij; si dando præsumeret talem rem esse alienam.

DE EUICTIONE autem, vt debetur ex contractu oneroso, vt ex venditione, permutatione, &c. bene differit idem Molina in sequenti disput. 380. Atque de ea quæ debetur ex venditione, illud pro praxi nobis propolita notandum est; venditorem regulariter teneri emptori de euictione, hoc est, si res emptæ auferatur ab emptore, eo quod non esset venditoris, hunc debere illi æstimationem rei, & interesse; seu teneri solvere quantum res æstimatur eo tempore quo euincitur, & quantum emptori ipsi interest eandem rem non esse euictam, ac etiam damna inde subsecuta. Hoc habetur ex lege Libera, Cod. De euictionibus, & ex lege Euicta, ff. eodem tit. & ex Cap. finali. De empt. & venditione.

Ratio autem additæ particulæ (*regulariter*) est, quod dentur aliquot casus, in quibus ille qui rem vendidit, aut alio titulo alienauit, non tenetur de euictione. Eos ipse Molina persequitur in eadem disputatione, apud quem videri possunt. Nam ad institutum nostrum sufficit attrigisse paucis spectantes ad illud: quorum primus est, quando in contractu expressum fuit, vt venditor de euictione non teneretur. Qui casus debet intelligi cum conditione: si bona fide agatur; vt censetur agi, si venditor emptori aperiat rei statum quem nouit. Si ergo sciat alienam esse, idque sufficienter aperiat; de euictione non tenebitur, hoc nomine, quod liber sit ab obligatione soluendi interesse, & damna emptori subsecuta: non autem quod liberetur ab obligatione reddendi pretium acceptum, nisi contrahendo fuerit expressum in particulari, quod ne quidem ad pretium teneatur.

Si autem dubitet an sit aliena; & id item aperiat, liber erit etiam à pretij restitutione, si res ab emptore euincatur seu abstrahatur: quia perinde cum eo contraxit, ac contrahit ille qui vendit iactum rectis, si de pisces capiantur, siue non. Ita habetur ex lege Emptorem, §. vlt. ff. De actionibus empti. Quod si mala fide agatur, venditor, nimirum sciens rem esse alienam, aut de eo dubitante, nec apertente illius statum: tunc ob dolum intencuen-

tem obligabitur non tantum ad restituendum pretium, sed etiam ad interesse damnaque secuta refarcienda, iuxta communem doctrinam de obligatione ad restitutionem ex iniusta acceptione.

Secundus casus est. Cum res vendita, extracta est de potestate emptoris per sententiam aperte iniustam: siue ea lata sit per Iudicis imperitiam, siue per nequitiam, aut in odium possessoris, aut quia voluit actori iniuste fauere, ex Cap. vltimo, De emptione, & vend. & ex lege Si per imperitiam, ff. De euictionibus. Ratioque est quod tunc perinde sit, ac si per furtum aut vim res esset iniuste ablata, aut casu fortuito perisset: in quibus euentibus constat rem ei perire, apud quem est illius dominium, sicut rei vendita dominium est apud emptorem.

Tertius casus. Quando emptor præscribere potuit rem emptam: nec præscripsit: adeo vt culpa meritaque sua sit ab ipso ablata, ex lege Si dictum, §. Si cum posset, ff. De euictionibus.

DE EUICTIONE quæ debetur ex aliis contractibus onerosis, hæc habet idem author sub initium memoratæ disputationis. De euictione rei teneri eum qui illam permutauit; ex lege Si permutationes, Cod. De euictionibus, & ex lege 1. Cod. De rerum permutatione. Item qui quouis alio contractu oneroso rem in alterum transfudit: vt cum eam dedit in debiti solutione, ex lege Libera, Cod. De sententiis & interlocut. Præterea, quando hæredes diuidunt inter se hæreditatem, aut socij rem ipsis communem: si enim aliquid eorum quod vnus accepit euincatur, alij hæredes aut socij tenentur ei de euictione; ex lege Si familia, Cod. Familia eriscundæ, & ex lege Si fratres, Cod. Communia vtriusque iudicij, &c. Addit idem (quod facere potest ad nostrum institutum) in contractu transactionis, seu quando aliquid alicui datur, vt à lite discedat, cedatve iuri quod habet in re litigiosa, si eadẽ res postea euincatur tanquam aliena, non esse obligationem restituendi acceptum ea de causa: quia non fuit datum pro re quæ euincitur, sed pro cessione iuris quod præterdit se in ea habere: etiam si in rei veritate nullum forte habeat. Imo vero, si illud ipsum quod ei datum est, euincatur per aliquem alium, is qui dedit tenetur illi de euictione: ex lege, Si pro fundo, Cod. De transactionibus. Quamquam si litigantes ita litem componerent, vt vnus vnã, & alter alteram rei litigiosæ partem acciperet: si vnus pars euinceretur, alter non teneretur de euictione: quia partem suam non accepit in alterius partis compensationem, vt fit in diuisione hæreditatis; sed vt cederet obscuro iuri suo, quod habuit in illud totum quod conflatum erat ex talibus partibus. Quæ de re actus idem author in eodem tract. 2. disput. 556. sub finem. Quando autem aliquid marito datum in dotem euincitur, quousque ille agere possit, cum spectet potissimum ad forum externum, relinquendus videndum apud eundem in præced. disput. 427.

CAPVT VIII

De accubentibus contractus.

SVMMARIVM.

- 116 Quæ sit ea culpa qua censetur accidens contractus ipsum infirmans.
- 117 Quid sit dolus generaliter: & diuisio illius in bonum & malum.
- 118 Dolus malus (qui solus constituitur accidens contractus) quid sit.
- 119 Varia diuisio eiusdem.
- 120 Dolus tollens consensum in contractum, reddit ipsum inuaidum.
- 121 Dolus dans causam contractui non obstat, quin is sit validus, si vero animo contrahendi celebretur.
- 122 Corollarium inde consequens: deceptum posse quo ad forum conscientia compellere deceptorem ad implendum contractum.
- 123 Validus est contractus cui causam dedit alicuius tertij dolus, neuterque contrahentium ei commudicauit: nisi is tollat liberum consensum eorumdem contrahentium.

115.

INAL
ACTIS
J.P.
V

- 124 Dolus solum incidens in contractum, quid in eo operetur.
 125 Corollaria de utroque dolo, hoc est, tum dante causam contractui, tum solum incidente in eum.
 126 Quid sit casus fortuitus.
 127 Regula de eodem: & casus in quibus ea patitur exceptio-
 nem.
 128 De primo casu, qui est quando culpa precessit contractum.
 129 De secundo, qui est quando mora precessit; & que ad eum
 requirantur.
 130 Quid in contractu operetur casus fortuitus, cum contingit
 ante moram.
 131 Quid quando contingit post moram.
 132 Aliquot dubiorum brevis solutio.
 133 De tertio casu, qui est cum sit conventio contrahentium: &
 que hac operetur in contractu.
 134 Tres casus in quibus non tenetur de casu fortuito ille, qui ad
 eum se obligavit.
 135 De quarto casu, qui est cum res fuerit estimata: & quod lo-
 cum habet tantum quando per contractum transfertur
 dominium.
 136 Diversis modis res dicitur aliena; & quod res aliena non con-
 sumptibilis vsu, idonea non sit ad contractum valide cele-
 brandum.
 137 Quid operetur talis contractus, si nihilominus celebretur.
 138 Quando censeri potest validus contractus, quo distrahitur res
 actu aliena, & vsu consumptibilis.
 139 Quando autem is quo distrahitur res que aliena est pote-
 stare.
 140 Inhabilitas contrahentium qua infirmatur contractus.

QUADAM accidunt contractibus ratione quorum
 vis obligandi in eis infirmatur, & ideo examinari,
 ponderarique debent in iudicio de peccatis. Sunt autem
 dolus, culpa, casus fortuitus, materia incapacitas, & con-
 trahentium inhabilitas.

De dolo, & culpa.

SECTIO I.

116. **N**OMINE culpa non significatur hic, sicut alias. pecca-
 ti macula, quæ dicitur culpa Theologica: sed impru-
 dentia siue imperitia, qua quis ignorat, quod scire debet:
 vel negligentia, qua quis non providet, aut non cauet,
 aut non facit quod providere, aut cauere, aut facere debe-
 ret; quæ appellatur culpa iuridica. De qua, & de illius di-
 visione in latam, leuem, leuissimam: ac de illius vi infir-
 mandi obligationem natam ex contractu, iam dictum est
 sufficienter in præcedenti lib. 10. cap. 3.

117. Dolus autem generaliter dicitur de solertia executione,
 dicendo aliquid aut faciendo vel omitiendo, per quod
 alter in aliquo decipiatur, siue bene siue male: siue id sit in
 damnum ipsius, siue non sit: Vnde fit ut sumatur tum
 bonam, tum in malam partem: distinguaturque in dolum
 bonum, & in dolum malum: quorum ille est solertia exe-
 cutio, dicendo, faciendo, aut omitiendo aliquid quo re-
 ctæ rationi congruenter, alius decipiatur: cuiusmodi ille
 fuit quo vsus est Salomon 3. Regum, cap. 3. cum coram se
 contententibus mulieribus de infante, veritatem detexit
 iubendo puerum diuidi medium. Est & ille qui duces in
 iusto bello saepe vtuntur, simulando, ut decipiant hostes.

Dolus vero malus est solertia executio peruersæ facta
 ad aliquem decipiendum in hoc dicitur à culpa iuri-
 dica, quod ipse sit ex intentione ac voluntate nocendi, &
 hæc sit cum scientia quidem: sed sine voluntate nocendi:
 aut simul, & sine scientia, & sine voluntate nocendi. Quæ-
 quam culpa cum fuerit lata in ordine ad contractum, æ-
 quiparatur dolo, ex lege Quod Nerua, ff. Depositi, & ex
 lege Magna negligentia, ff. De verborum & rerum signifi-
 catione. In hoc autem loco sermo est de dolo malo.

118. Circa cuius definitionem præditam ff. De dolo malo,
 lege 1. §. 2. quod sit calliditas, fallacia, machinatio ad cir-
 cumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhi-
 bita: notandum est, quod glossa ibid. tangit, calliditatem
 esse quando quis alterum circumuenit reticendo vitium
 rei: quod cum detegere teneatur, illud ea ratione occul-

tar. Fallaciam vero esse, cum quis alterum verbis decipit.
 Etenim fallacia consistit in verbis, sicut scias in factis, ex
 D. Thom. 2. 2. quæst. 118. art. 8. Machinationem denique est
 se, cum quis aliquem verbis aut factis decipere aut cir-
 cumuenire attentat. Vnde, ut notat Molina de iust. & iu-
 re tract. 2. quæst. 293. sub initium, machinatio sub se compre-
 hendit fallaciam & fraudem: & dolus tam has quam il-
 lam sub se.

De dolo documenta pro praxi.

SECTIO II.

PRO praxi autem nobis proposita, aliquot documentis
 declarandum est quid dolus malus efficiat in contractibus.
 Quibus præmittere oportet, duplicem distingui ta-
 lepra dolum: vnum, qui dicitur dare causam contractui,
 alterum, qui dicitur solum incidere in contractum. Ille
 est, quo quis inductus est ad contrahendum; sique abfuis-
 set, non contraxisset: vtrum quis dolo deceptus rem in-
 utilem emit, eo quod videns iactaret, eam valere ad mor-
 bum aliquem depellendum; aut emit equum vitiosum,
 quem venditor commendabat, ut carentem omni vitio.
 Atque talis dolus in contractu interuenire potest, aut per
 aliquem ex contrahentibus; aut per alium: vt per proxene-
 ram: hocque adhuc dupliciter, nempe aut aliquo ex con-
 trahentibus communicante in eodem dolo: aut nullo eor-
 um communicante.

Alter vero dolus (solum, inquam, incidens in contra-
 ctum) est qui etiam si abfuisset, contractus nihilominus
 factus esset: non tamen dato pro re, eodem pretio: sed aut
 maiore, aut minore. Qui dolus rursus duplex est; vnus di-
 citur dolus ex proposito: & incidit in contractum, cum
 vnus contrahentium sciens & volens decipit alterum: vt
 cum venditor inducit emptorem ad emendam rem pluri-
 us quam valeat; falso asserendo multum sibi eam confi-
 disse, aut de longinquo aduectam esse: quo casu dolus non
 dat causam emptioni, sed quantitati pretij. Alter autem
 dicitur dolus re ipsa, seu materialiter; & incidit in contra-
 ctum, quando abest quidem decipiendi animus: alteru-
 ter tamen contrahentium decipitur: vt cum ambo contra-
 hunt bona fide, nescientes verum valorem rei, & emptor
 maiori, vel minori pretio emit, quam iustum sit. His ita
 præmissis, quid dolus faciat in contractibus, declaratur se-
 quentibus documentis.

PRIMUM EST. Contractum esse nullum, si dolus ei
 causam dederit, tollendo consensum voluntatis, in quo
 substantia illius consistit. Hoc manifestum est: quia nihil
 subsistit sine eo quod est de illius substantia. Tale quid
 vero potest contractui contingere, quando per expre-
 sam voluntatem contrariam contrahens resistit tali dolo:
 vt cum quis dolo inducitur ad matrimonium contra-
 hendum cum persona aliqua, tanquam diuite & nobilitate
 ipse vero sic contrahit, vt expressam voluntatem habeat
 non contrahendi, si tales conditiones desint. Item, quan-
 do dolus secum adfert errorem, quo tollitur consensus ad
 contractus validitatem necessarius: prout fit cum erratur
 in materia de qua celebratur contractus, vna substituta
 pro alia: vt cum vitrum venditur pro gemma; & vna puel-
 la nuptui traditur pro alia. Neque enim is qui decipitur,
 consentit in substitutam; sed in aliam pro qua substituitur,
 vt qui emit vitrum pro gemma, non consentit in em-
 ptionem vitri, sed gemmæ; similiter qui vendit gemmam
 putans esse vitrum, non consentit in alienationem gemmæ,
 sed vitri: ideoque emptor illam retinere non potest,
 vt potest nullo iusto titulo posseffam.

SECUNDVM documentum est. Etiam si dolus detur
 causam contractui, & is ab altero contrahentium proveniat,
 aut saltem participetur communicando in eo; contractum
 ipsum non esse omnino irritum, extra casus præcedenti-
 documentis dummodo verus adsit animus contrahendi, &
 non sola fictio. Probatur, quia talis dolus non versatur circa
 substantiam contractus, sed tantum circa causam contra-
 hendi; quæ eadem substantia accessoria est, & extrinseca;
 ideoque non tollit consensum, qui aliquo modo sufficiens
 sit ad naturam contractus. Deinde signum, quod talis

contractus non sit omnino inualidus, illud censetur satis apertum, quod si deceptus velit e stare, deceptor non possit resistere. Enim cum non debeat lucrum de suo dolo reportare, ex cap. i. De eo qui duxit in uxorem: sicut obligaretur per consensum absolutum in contractum, si dolus abesset, obligari pariter debet, quantumcumque dolus adsit: cum obligans se ea ratione, idem ex sua parte faciat, quod faceret sincere agens, contrahendo cum intentione obligandi se alteri, dato quod ille stare velit contractui.

Hinc consequens est, deceptum compellere posse deceptorem ad implendum contractum absque nouo illius consensu; cum obligatio ex primo consensu perseveret, quamdiu deceptus non resistit a contractu, cognita deceptione. Ex huius enim arbitrio, non illius, pendet irritatio talis contractus: cum per eum hic patiatur, & ille inferat iniuriam; restitutione in integrum refarciendam. Nec obstat, prout bene notat Leonar. *Le sum de iust. & iure lib. 2. cap. 17. dub. 5. num. 31. versus finem*, quod eiusmodi contractus aliquando dicatur irritus, vel nullus, vel nullam vim habeat: quia intelligi potest hoc sensu dictum, quod deceptor nihil solidi iuris ex illo acquirat, nisi deceptus illum ratificet; sed ipse deceptor teneatur ad restitutionem in integrum ante sententiam Iudicis. Vel certe, quod deceptus possit, cum deceptionem rescierit, talem contractum reddere irritum, & petere restitutionem rei alienatae, & damnorum ex tali alienatione deceptorum, quibus causam iniustam idem deceptor dedit. Imo si aliter recuperare nequeat, uti valeat occulta compensatione.

TERTIUM documentum est. Si alicuius tertij, v.g. proxenetae, dolus in quo neuter contrahendum communicet, causam det contractui; ipsum in foro conscientiae (nisi sit cum errore tollente consensum, iuxta 1. documentum) validum esse contractum ipsum. Hoc habent contra Contractum & Mediam, *Molina de iust. & iure tract. 2. disput. 352. §. 7. quod sentio*, & *Leffius in memorata dub. 5. m. 33. citatis Bartolo ad legem Et eleganter, ff. De dolo, & Couar. ad regulam, Possessor. par. 2. §. 6. num. 6.* Fundamentum vero eiusdem est, quod talis dolus sit tantum cum errore circa extrinsecam alicuius ad contractum: adeo ut non impediatur consensum circa intrinsecam, per quem contractus habeat necessaria ad substantiam, validitatemque causam. Neque quod non fieret, si dolus abesset, obstat quin voluntarius sit sufficienter ad validitatem: quia id non importat aliquem voluntatis dissensum a ctuale, aut virtuale: sed solum habituale, qui non habet vim irritandi contrarium consensum, quem quis hic & nunc actu adhibet in contractum, sibi probe notum ac exploratum.

QUARTUM documentum est. Contractum in quem dolus incidit quidem, sed non dedit ei causam, validum esse: sique incidit ex proposito, damnum omne compensandum esse ab eo, qui illum adhibuit, si in incidit re ipsa, seu neutro ex contrahentibus illum adhibente, aut consentiente in adhibitionem, relinquit in arbitrio; non quidem decepti, qui damnum patitur in defectu pretij, sed alterius, ut vel sit contractui, suppleto eiusmodi defectum, vel contractum ipsum rescindat. Hoc habet glossa finalis ad Cap. Cum dilecti, De emptione & venditione: & communem sententiam esse Doctorum aliquot relatis notat *Molina citata disput. 352. conclus. 2.* Et quoad primam partem patet, quia etiam si talis dolus abfuisse, contractus factus esset. Quare factus est ex consensu sufficiente ad validitatem. Secunda pars autem habetur ex lege Iuliana, §. 4. ff. De actionibus empti. Et confirmatur, quia dolum dans ex proposito, causa est iniusta damni inde secuti: ideoque ex iustitia tenetur illud refarcire. Tertia deum pars habetur ex lege 2. Cod. De rescind. venditione. Et confirmatur, quia cum validus fuerit contractus, neque ille cuius conditio est melior, causa sit deceptionis; aliter nihil habebit unde conqueratur de ipso, eo quod veliter tineret ius a se quaestum bona fide, si restitueret illud in quo contigit inaequalitas. Quamquam si contractus non sit completus traditione rei vel pretij, ideoque non sit adhaerentia translatum dominium, decepto resistere licet ob rei statum notabiliter mutatum; si non secundum se, at certe respectu noti-

cia de nouo habere: cuius habendam esse rationem, patet ex eo, quod contrahentium tacita mens solet esse non obligandi sed ad implendum contractum, si deprehenderint se deceptos esse: Cuius mentis, consuetudo passim vsu recepta, sufficiens indicium est.

QUINTUM documentum est. Ex dictis haberi quae notat *Molina in sine citata disput.* Primo, si vnus contrahentium decipiatur ignorante altero, nulla que inaequalitas in contractu oriatur, quia nulla transgressio facta est limitum iusti valoris: non esse necesse vllam in eo facere mutationem: sin oriatur inaequalitas, eo quod acceptum sit ultra iustum pretium rigorosum, vel datum infra iustum seu infimum, faciendam esse in foro conscientiae reductionem ad aequalitatem, seu ad limites iusti pretij. Secundo, idem seruandum esse, quantumuis vnus sciuerit alterum decipi, dummodo agat bona fide, nihilque reticeat eorum quae manifestare tenetur. Tertio, cum mendacia aut dolus interuenierit ad inducendum alterum ad contrahendum, vel ad augendum pretium, vel dandam compensationem, idem quoque seruandum esse; si quidem talia non dederint causam contractui, aut incremento, vel decremento pretij aut recompensationis: prout contingere potest, cum fuerint quidem cogitata, sed pro nihilo habita; neque si des habita fuerit eis, tanquam positus in consuetudine apud illos qui eiusmodi contractus celebrant. Sin autem causam dederint contractui, aut incremento, vel decremento pretij aut recompensationis, procedendum est iuxta praecedentia documenta. Quarto, non esse culpam de se mortalem (licet sit venialis) re integra, non rescindere contractum: nisi talis sit inter datum & acceptum inaequalitas, ut quantitas excessus possit sufficere ad peccatum mortale. Et ratio est, quia proximus inde non laeditur grauius. Vnde a mortali memoratus auctor excusat eos qui mentiuntur vinum suum esse plurius annorum, aut certi loci, quamuis si sciatur rem aliter se habere, omnino non emeretur tali pretio; dummodo spectatis circumstantiis vinum sit aequum bonum, aequalisque valoris.

De casu fortuito infirmante contractum.

SEPTIMO III.

CASUS fortuitus, est inopinatus rei euentus, quem humana diligentia prauidere non potuit, nec vitare: ut ruina, vel incendium domus, tempestas maris, vis fluminis exundantis, corruptio aeris, animalium mortes, terrae motus, latrocinium vis, incurSIONES hostium, iniusta sententia, falsum testimonium, & alia id genus, in quorum numero ex Angelo, & Syluestro in verbo Casus fortuitus, ponendum est iurium commissum a persona coniuncta, a qua diligentissimus quisque non praecauisset: ut ab uxore, filio, consanguineo, amicoque; fideli: aut ab infideli quidem, aut extraneo, sed qui propinauit portionem soporiferam, quae non potuit praecaueri.

Traditur autem de casu fortuito haec generalis regula: Quae peremit casu fortuito, domino suo peremit. Secundum quam si aliquis redierit in patriam, equum accipiat commodato, & pecuniam mutuo; hancque & illum postea remittens per seruum existimatum fidellem, qui in via spoliatur a latronibus; commodanti perit equus, cuius manit dominus; cum per commodationem non transferatur dominium: pecunia autem perit ei qui ad solutionem mutui eam mittit, quia ista dominium retinet, donec sit restituta mutuantis. Sed tres casus habentur ex Capitulo De comodato, in quibus ea patitur exceptionem. Primus est, quando culpa praecessit ipsum casum fortuitum. Secundus, quando praecessit mora. Tertius, quando intercessit conventio partium de obligatione ad casum fortuitum: quibus quartus addi solet a Canonistis ad idem Cap. vltimum, quando res alteri datur aestimata.

CIRCA quorum primum duo occurrunt notanda. Prius est, eum de iuridica culpa, seu de defectu diligentiae esse intelligendum iuxta naturam contractus, quo quis rem qua perit, tenebatur conseruare. Si enim contractus talis sit ex sua natura, ut celebretur ad vtilitatem solius accipientis, ut contractus commodati, sufficit culpam seu negli-

125.

126.

127.

128.

gentiam in seruando, fuisse leuissimam: si nam in dantis, quam in accipientis uilitatem, ut contractus locati & conducti, fuisse leuem culpam: si demum in uilitate rem solius dantis, ut contractus depositi, requiritur ut fuerit lata culpa. Posterius est, iuridicam ipsam culpam non esse intelligendam quocumque modo; sed solum prout ordinatur ad casum propositum, tanquam dispositio quaedam, prout sequentibus exemplis declaratur. Si quis enim equum sibi datum comodato relinquat in agro absque custodia: & superuenientibus hostibus capiatur; in culpa est quidem, non tamen ordinata ad eum casum fortuitum: ut patet ex eo, quod etiam si custodem adhibuisset, perinde ablatus fuisset. Idem iudicium est de culpa nauae, qui merces vehendas imposuit naui parui tuta, & perierit naufragio: quia perinde perisissent imposita naui multum tuta; & sic de similibus.

De mora impediente reses que perit casu fortuito, pereat domino.

SECTIO IV.

129.

CIRCA 2. casum notandum est. Primo, multa requiritur ut quis censetur fuisse in mora. Primum est, ut facultatem habuerit praestandi a se debitum: vel dolose fecerit, ut haberet. Secundum, ut scierit, vel scire intelligere que deberit, & tale quid debere. Tertium, ut debitum ipsum sit purum, non autem conditionale, & in diem. Quartum, ut praecesserit interpellatio ab homine, vel a die statuto: prout censetur ab homine quidem, cum creditor petiit sibi solui debitum: a die uero, quando solutioni praefixa est certa dies, ea enim, ut dicitur, interpellat pro homine; praesertim cum debitor teneatur debitum offerre creditori. Quod addo, quia nonnunquam consuetudo habet, ut elapso termino non offeratur, sed expectetur donec peratur a creditore.

130.

NOTANDUM est secundo. Duo tempora esse distinguenda circa casus fortuitos: unum ante moram debitoris, & alterum post eam. De priori autem duo documenta occurrunt tradenda pro praxi. Prius est. Debitorem rei determinatae in indiuiduo: ut huius domus, vel huius equi, liberari a tali debito per casum fortuitum quo eadem res perierit. Ratio est, quia non manet obligatus ratione rei, quae non extat amplius; nec ratione culpa, seu negligentiae, cum ille non fuerit in mora: neque in reitui rei causam dederit iniustam.

Posterius documentum est. Debitorem rei determinatae solummodo in specie, ut pecuniae, vel tritici, vel vini, &c. non liberari a solutione talis debiti, ex eo, quod ante moram casu fortuito perierit certa quantitas rei, illius speciei, quam constituitur creditori, suo tempore tradere in solutionem. Hoc patet, quia cum debetur pecunia, aut triticum uniuersae; non debetur magis haec in singulari quantitas pecuniae, aut tritici, quam alia. Deinde, quia uniuersum non extinguitur interitu unius singularis, ideoque res proposito modo debita, censenda non est extingui interitu particularis quantitatis designatae ad solutionem. Et ita neque ob casum illum fortuitum extinguetur obligatio soluendi debitum.

Verum tamen id locum non habet in tribus casibus. Primum est, quando creditor quantitatem sibi oblatam accipere recusat sine causa. Nam si ea deinde casu fortuito pereat, creditori ipsi perit, ex lege Qui decem, ff. De solutionibus. Et ratio est, quia talis oblatio rei debitae creditorem constituit in mora, in eumque transfert periculum casus fortuiti deinceps contingentis. Alter casus est, quando culpa creditoris perierit, quantitas illa constituta ei in solutionem: quia talem iacturam alioqui resarcire teneatur. Tertius est, quando debetur quantitas, non quidem absolute, sed determinate ad certam speciem, vel locum: ut si deberetur unus ex equis testatoris, vel 100. aurei ex iis qui habentur in arca, aut 10. modij tritici ex his qui sunt in horreo, vel in nauis: tunc enim si pereant omnes equi, aut furata sit omnis pecunia in arca, aut totum triticum quod erat in horreo, perierit incendio, aut quod erat in nauis, perierit naufragio, liberatur debitor. Ratio est, quia quando debitum circumscribitur aliquo limite siue rerum, siue locorum, circumscribitur pariter obligatio soluendi illud, nec illum egreditur.

DE TEMPORE autem posteriore, nimirum post moram haec regula traditur. Quod si res debita peccat post moram, periculum interitus, aut deteriorationis pertinet ad debitorem morosum, etiam si nulla alia culpa ipsius praecesserit. Patitur autem exceptionem. Primo, si talis res facta, aut culpa creditoris periret: quia illius iactura ei imputaretur. Secundo, si huiusmodi res quae post moram perit apud debitorem, eodem modo peritura erat apud creditorem. Nam tunc debitorem morosum in foro conscientiae a debito liberari, nec tenei ad illius aestimationem, docet in verbo Mora, Angelus & Sylu. ille nu. 2. & hic quest. 4. & Nauarrus in Enchir. cap. 17. num. 179. & Ioan. Medina in Cod. De rebus restituendis, quest. 6. propos. sexta. Secundum quem habet locum, non solum cum res fuerit debita ex contractu, sed etiam cum ex delicto; ut cum ex furto; uerbis enim illius sunt: Si res in potestate furis perit, qualiter omnino in potestate domini fuisset, satisfactum fuerit, si fructus perceptos, & quos dominus percepisset, restituar: & pro interesse, si quod passus est (ab initio uidelicet temporis morae usque ad tempus interitus rei) satisfaciatur. Quae doctrina in hoc fundatur, quod siue fur, siue alius existens in mora restituendi, solummodo teneatur restituere damnum ab ipso illatum per acceptance, aut retentionem iniquam. Quando igitur dominus rem detentam amisisset eodem modo, aut deteriore habuisset, nullum sane damnum patitur ex eo praesice, quod iniuste detenta fuerit; quando quidem ea ex parte nihil minus habet, quam haberet, si ea apud ipsum mansisset.

SED QUERES primo. Si dubitetur, an eodem modo res esset peritura apud dominum, eius debitor morosus teneatur soluere illius aestimationem? Respondent Angelus & Sylu. locis citatis in fine, quod teneatur; eo quod iuxta legem Cum res, §. finali, De legatis primo; contra ipsum faciendae sit interpretatio. Ratioque est, quia in dubiis tutior pars est sequenda, praesertim quando in minus tuta periculum est laesionis proximi. Adde potior rationem habendam esse innocentis, quam criminosis.

QUERES secundo. An si probetur res perisse, ut equum morosum esse, nec probari possit interitum ex culpa, praesumenda sit interitum ex casu fortuito? Respondetur, uideri praesumendum in iis casibus fortuitis, in quibus ut plurimum nulla solet culpa contingere: non item in iis in quibus interitus solet euenire ex aliqua culpa: ut in casibus incendij, furti, & similibus, quae diligentia uitari possunt.

QUERES tertio. An si apud dominum res erat peritura casu, & apud furem, aliumve morosum, non casu: sed culpa ipsius perierit, hic teneatur soluere quantum illa aestimabitur? Respondetur, teneri, prout sentit Petrus a Nauarra lib. 4. de rest. cap. 1. n. 23. citatis Medina & Couarruua. Et probatur, quia fur, aut alius morosus non est melioris conditionis, quam depositarius; qui iusto titulo rem habet, neque censetur esse in mora, cum detineat rem de voluntate domini. At depositarius teneatur ad compensationem rei depositae, si ea pereat sua culpa lata, aut etiam leui si pro custodia accipiebat mercedem; quantumcumque apud dominum etiam ea perisset. Ergo fur, aut alius morosus, potiore ratione teneatur ad compensationem rei iniuste apud se retentae, si interea perierit sua culpa, non obstante quod peritura quoque fuisset apud verum dominum: quia illius conseruationem tenebatur cum diligentia curare.

De duobus aliis casibus, in quibus res qua casu fortuito perit, non perit domino.

SECTIO V.

CIRCA tertium casum notandum est, posse fieri pacto contrahentium, ut teneatur quis de casu fortuito, de quo alias non teneretur, ex inito contractu: sicut est contra fieri potest, ut non teneatur quis de culpa, ad quam contractus iustus alias obligat. Quale pactum in foro etiam conscientiae potest habere locum, iuxta Cap. vltimum De comodato. Et ratio est, quia quisque sciens & volens potest iuri suo cedere, ac se obligare ad id, ad quod alias non tenebatur. Pro quo tamen onere, cum sit pecunia aestimabilis, aequitas postulat aliquid in pretium dari, aestimatione uiri prudentis, circumstantiis in speciebus & ponderatis.

Notan-

Notandum est secundo, ex Angelo & Sylvestro in verbo Casus fortuitus quest. 3. ex pacto generali inito, quo quis paciscitur se tenere de omni casu, nullo expresso (idem iudicium est, si in se suscipiat omne alicuius rei periculum) non teneri in conscientia de casu fortuito. Ratio esse potest, quod casus fortuitus, cum sit valde specialis & insolitus, non debeat in materia odiosa contineri sub verbis generalibus, nisi contrarium conuincatur, ut potest primo, quando quis se in genere obligauit expresse ad omnes casus fortuitos. Secundo, quando quis facit conuentionem, qua suscipit in se periculum alicuius casus fortuiti: vt naufragij, vel excursions latronum, addendo clausulam generalem: Et ad omnes alios casus & pericula me obligo. Nam per eam additionem tenetur obligatus ad casus alios fortuitos similes expressis, non vero ad maiores, vt memorati auctores addunt: quia ex Clementina. Non potest, de Procuratorib. in clausula generali non veniunt maiora expressis: quod verum est maxime in materia odiosa qualis est ea de qua agimus.

Notandum est 3. tres numerari casus, in quibus est quis se obliget ad casus fortuitos, non teneatur tamen de illis. Primus est, quando culpa creditoris talis casus euenit: vt si ob inimicitias quas exercet, iniectus sit ignis in domum quam locauit: conductor qui se obligat ad casum fortuitum, non tenebitur de eo. Secundus est, cum euenit ex facto eiusdem creditoris, etiam iusto; vt si iustum bellum gerens, agri, vinee, & aedificia qua locauit, ab hostibus vastata sint. Tertius est, quando creditor, cum possit & debeat, non vult impedire casum fortuitum: vt cum Princeps negligit impedire in curiosis latronum, quibus impediuntur receptiones vedigalium. Quia enim haec conduxerunt, non teneatur de tali casu, quantumuis obligauerint se ad omnem casum fortuitum. Ratio horum eadem est, quod nimirum damnum, aut illius causam dantis, debeat illud sibi imputare: neque ad alio, qui ad illud nihil contulit, possit in se exigere sibi compensari.

Circa quartum casum ex ante positus nu. 127. notandum est, difficultatem esse, quam loco citato quest. vltima tractatur Angelus & Sylvester: An existimatio faciat, vt quis de casu fortuito teneatur? v.g. commodat quis vel locat alteri equum, facta illius existimatio: dubitatur, an si casu fortuito idem equus pereat, commodatarius aut conductor teneatur ad solutionem pretij quo existimatus est? Cui difficultati satisfieri potest duabus propositionibus. Prior est: quoties res datur existimata in contractu, quo tenetur dominium, existimatio facit vt in dubio, idem contrahens eo ipso transeat in emptionem, & ideo periculum rei pericinet ad eum cui datur res existimata. Exemplum est de contractu, per quem dotis dominium, constante matrimonio, transit in maritum, si ea illi datur existimata, vt obliget se ad reddendam eius existimationem. Nam huiusmodi contractus censetur esse venditio, qua res datur in dotem, venditur pro illius existimatione restituenda. Vnde fit, vt periculum interitus vel deteriorationis eiusdem reperiatur ad maritum. De qua legi potest Couarr. in lib. practicae quaest. cap. 28.

Posterior propositio est; in contractu, quo non transfertur dominium, vt in commodato, deposito, pignore, & locato, existimatio rei datur ad hoc solum fit, vt illius pretium sciatur in casu, quo res perierit culpa commodatarij vel conductoris. Ratio est, quia fieri ad transferendum dominium; dici non potest, cum id sit contra naturam talium contractuum. Vnde sequitur, neque ex tali existimatione accipientem teneri de illius periculo, si casu fortuito pereat, quia peribit domino. Haec ex Bartolo & Panor. in. habet Sylvester in verbo commodatum quaest. 7. Aduerte tamen, quod si in commodato aut locato fiat existimatio cum adiectione pacti, quo accipientem teneatur, vel eam reddere, vel pretium, quo existimata est, soluere, locum esse priori propositioni; quia sic contractus transit in emptionem transferatque dominium.

De incapacitate materiae, infirmante contractum

SECTIO VI.

INCAPACITAS haec consistit in eo, quod contractus materia sit res aliena. De qua, vt quid tenendum sit, doceamus, praemittendum est; rem posse esse alienam, cum actu, cum potentia: actu quidem, cum non habetur illius dominium; potentia vero; cum est alteri debita; vt eum ex ea facienda est creditoribus solutio. Rursus actu alienam quandam esse vsu consumptibilem: vt ea censetur esse, quae secundum vsum proprium ipsius, vno actu consumitur, vt argentum, ad cuius consumptionem sufficit prima solutio debita facta ex eo: vinum item, quod prima potatione consumitur, & sic de similibus: quandam vero non esse vsu consumptibilem: nempe quae etsi vno actu consumi possit, non tamen secundum vsum proprium ipsius; vt veltis, quae per vnam quidem venditionem consumitur, seu nostra esse desinit, sed is non est proprius illius vsus. Quibus ita praemissis, quatenus contractus infirmetur ex eo quod in re aliena celebreretur, sequentibus documentis pro conscientia foro declaratur.

PRIMUM EST. Contractum, quo distrahitur res actu aliena, non consumptibilis vsu, minime fortui effectum transferendi dominium in recipientem. Ratio est, quia alioquin daretur illud quod non habet. Itaque per talem contractum res non desinit esse aliena: adeo potest vt res dominus illam sibi vindicare, ad quemque detulerit. Pro quo textus est in lege Rem alienam, & in lege. Si in emptione, §. Item si, ff. De contrahenda emptione:

immo iuxta communem doctrinam de obligatione ad restitutionem ratione iniuste acceptionis, contra quemcumque illam iniuste detinentem & contraeactantem, agere potest ad totum interesse in de suo secutum.

Aduerte nihilominus, contra actum praedictum, hac ex parte effectum fortiri: quod si res ipsa aliena fuerit euicta per verum dominum; ille qui pro ea pretium accepit, teneatur illud restituere. Si a quo accepit: etiam si is perinde ac ipse, sciuerit rem esse alienam. Nulla enim ratio datur, cur ipse debeat illud lucrari. Atque si sciuerit rem fuisse alienam, altero id ignorante, ignorantia non crassa, tenebitur adhuc eidem ad omne interesse in de securum, siue lucri cessantis, siue damni emergentis: itaquam is qui iniuste causam illi dederit. Non vero, si aut alienum esse ignorauerit, aut sciuerit quid est, sed altero pariter sciente, aut ignorante solum crassa ignorantia, cui tunc non fit iniuria: siquidem ex regula 27. iuris in 6. sciente & conscienti non fit iniuria, neque dolus. Et ex leg. 86. Quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non alij, imputare. Intelligenda sunt autem haec, nisi inter contrahentes interueniat conuenticio aliqua in contrarium: quandoquidem contractus in conuentione legem accipere dignoscuntur: vt habet proxime praecedens regula. 85.

SECUNDUM documentum est. Contractum, quo distrahitur res actu aliena, consumptibilis vsu; siue lucrosum, siue onerosum validum esse in foro conscientiae, quantumuis a contrahentibus sciatur aliena esse, atque adeo furtiua: si datus statuat omnino per aliam eiusdem speciei, & aequivalentem soluere, absque damno & molestia resultantem in verum dominum ex mora solutionis: atque accipientem firmum habeat propositum supplendi sufficienter defectum omniae ipsius dantis si propositum non exequatur. Fundamentum huius est, quod nullum tunc sit vltiditatis impedimentum. Nam ea est natura rerum vsu consumptibilium, vt sufficienter soluantur per alias similes: ideo enim dici solent functionem recipere: quod est, vnam per aliam similem a debitore solui posse, vt habetur ex lege 2. §. 1. ff. De rebus creditis, & si certum petatur. Quod cum ita sit, nec verus dominus potest esse rationabiliter iniustus, talem rem suam alienari, seruatis ante tactis conditionibus; consentaneum sane est scire, validum esse contractum, quo fit talis alienatio.

TERTIUM documentum est. Validum esse contractum, quo distrahitur res quae aliena est potentia, si debitor illam distrahens non reddatur inde impotens ad soluendum creditoribus. Hoc de se patet: quia ex eo quod quis habeat debita, non impeditur sua distrahere, dummodo id non faciat in fraudem creditorum, reddendo impotentem ad soluendum. Quod si faciat, alter qui aliquid ab eo per contractum gratuitum, hoc est, per donationem: etiam si bona fide procedat, nesciens tale incommodum, teneatur ad restitutionem accepti ex lege. Quod autem, §. Simili modo, & ex lege Pupillus, ff. Quae in fraudem creditorum. Et ratio est quia locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria, vel iactura, vt habet regula 48. iuris in 6. Vero qui accipit per titulum onerosum & bona fide, soluto iusto pretio, non tenetur in conscientia ad restitutionem accepti: supposito quod contractus per quem accepit, sit alias sufficiens ad transferendum dominium. Nam non tenetur ratione rei acceptae, quia illam distraxit, vt supponimus, qui fuit illius verus dominus, nec obligatam habuit creditoribus speciali hypotheca. Nec item ratione iniuste acceptionis, quia in ea re minime peccauit, sed bona fide celebrauit contractum onerosum per quem reddidit aequiualens accepto.

Quod si titulo quidem oneroso, sed mala fide, seu scienter, in fraudem creditorum accepisset, vt eum non reddidit tantumdem, aut etsi reddiderit, aliter aliqua de causa inde effectus est impotentior ad soluendum, tenebitur ad damni subsecuti, restitutionem faciendam creditoribus, saltem ratione cooperationis iniustitiae, quae erga eos exercebitur. Etenim conscius fraudis, quam alter committit in eundem contractum cum ipso, fit socius illius, tanquam aequaliter influens in memoratum damnum creditorum: vt pote qui celebrando contractum per quem illud datur, est illius participans efficiens causa moralis. Ad quorum pleniorum intelligentiam videnda sunt dicta in praecedenti lib. 10. nu. 421. & tribus sequentibus, in quibus traditur explicatio dubij, an vltimatus possit valide sua distrahere. Nam quae illic dicta sunt de vsurario, dici pariter possunt de ceteris debitoribus.

De inhabilitate contrahentium infirmante contractum.

SECTIO VII.

HAEC inhabilitas locum habet generaliter in omnibus qui carent administratione suorum bonorum. Non enim possunt contrahere, nisi de consensu eorum quibus subsunt in eadem administratione; quae maxima ex parte consistit in ipsis contractibus ineundis. Sine controversia autem locum habet in iis quae carent vsu rationis, quos constat non posse per se ipsos contractum celebrare (cum in sit actus humanus seu deliberatus) quales sunt infans, dormiens, ebrius, furiosus, phreneticus, alique similes: adeo valida non sit donatio ipsis facta, nisi per alium acceptetur ipso in nomine. Sunt autem alij plures de quibus difficultas est: an etiam si rationis vsu polleant, possint contrahere, seq; obligare; tanquam iure prohibiti, aut semper.

137.

138.

139.

140.

aut quoad certos aliquos euentus: in quorum numero ponuntur vxor, filii familias, Religiosi, minores 25. annis, prodigi & serui legales seu mancipia, de quibus iam dictum est in prima parte lib. 4. cum de elemosina corporali: explicando à quibus ea fieri posset; cætera quæ videtur addenda persequemur in sequenti cap.

CAPVT IX.

De personis quæ consentiunt ad contrahendum iure inhabiles, ac primo de minore.

SUMMARIVM.

- 141 Qui dicantur minores: eorumque tres status: primus infantia, in quo per se nullo modo contrahere possum: secundus, pupillaris etatis.
- 142 In hoc possunt contrahere in suum commodum, non item in incommodum.
- 143 Tertius pubertatis, in quo quatenus contrahere quis possit.
- 144 Minoribus cum in suum incommodum celebrantur contractum, succurri potest, tum per restitutionem contractus, tum per restitutionem in integrum.
- 145 Respeccu cuiuscumque contractus concessum est minoribus priuilegium restitutionis in integrum: & quamdiu ipsum duret.
- 146 Eiconiunctum est priuilegium exceptionis: & quibus aliis quam minoribus sit concessum: & quid operetur aduersus eum qui cum minore contraxit.
- 147 Modi quibus eidem succurritur.
- 148 Et si minor rationis compos. possit obligare se homini per contractum: si tamen lex ei resistat, non potest valide, & in quibus casibus detur talis resistentia.
- 149 Extra eosdem casus, validos esse in conscientia contractus impositos à minoribus, donec desistantur per restitutionem in integrum.
- 150 Minor non potest idco uti compensatione occultis, quod non valeat uti beneficio restitutionis in integrum.
- 151 Ludens credit a pecunia, non tenetur eam soluere viatori, si velit uti beneficio restitutionis in integrum.
- 152 Quatenus minori non liceat uti restitutione in integrum, & restitutus ad quid teneatur alteri.
- 153 De quibus possit, & de quibus non possit filius familias libere contrahere ac disponere.
- 154 Contractus filii familias celebrati sine auctoritate patris, si non sint in huius, aut alterius preiudicium, validi sunt, etiam civiliter, nisi ille adhuc esset impubes.
- 155 Quatenus nequeat filius familias contractum mutui celebrare, aut vouere valide.
- 156 Quas suas operas possit filius familias locare, & alias à paterna domo discedere inuito patre.
- 157 Quando sint, vel non sint valide donationes facte patri à filio, vel contra.
- 158 Quatenus valeant contractus ab vxore celebrati sine mariti consensu.
- 159 Quatenus Religiosus inhabilis sit aeral. de contrahendum.
- 160 Quatenus prodigus.
- 161 Quatenus mancipium.
- 162 Quatenus Infitor.
- 163 Quatenus Procurator.
141. **N** iure is dicitur minor, qui 25. nondum completit annum: intra quod spatium temporis, tres constituuntur status illius. Primus est infantia, in quo careat usu rationis, & ideo nequit contrahere, ne quidem consentiente tutore: ita ut tutor ipse omnia illius administret per se. Secundus est pupillaris etatis: quando proximus est pubertati, in quo statu masculi consentitur esse vsque ad 14. annum & feminae vsque ad 12. ad quod vsque tempus dicuntur impuberes, postea vero puberes. Potro masculus dicitur proximus pubertati ex communi sententia (pro qua plures citat Thom. Sanchez libro primo de matrimonio disputat. one 51. num. 24.) peracto anno 10. cum dimidio: femina vero completo 9.

cum dimidio: etsi, vt ille addit ex Conarruua, nonnullisque aliis, satis est id relinquere prudentis arbitrio.

Sed quidquid sit, possunt pupilli in eostatu sine tutoris auctoritate contrahere in suum commodum, non autem in incommodum suum. De quo textus est expressus initium tituli, De auctoritate tutorum, Institut. & in lege Pupillus, De acquirendo rerum dominio. Id quod iura statuerunt in fauorem illius etatis: vt scilicet minoribus actus in damnis subueniret; & in prospere gestis non obesset. Nor. habet autem locum tale priuilegium, si minor contrahat cum alio minore, qui eodem priuilegio gaudet. Quod si accedat tutoris consensus, efficaciter huic pupillus, siue pupilla, ex contractu obligatur, iuxta legem Mors, ff. De acquirenda hereditate, & alias, quas Sanchez in sequenti lib. 6. d. spur. 38. num. 5. citat cum suis glossis.

Tertius status est ab anno 14. vsque ad 25. quo tempore in locum tutoris solet curator succedere, qui in hoc differt à tutore, quod tutor præcipue detur personæ pupilli, & secundario bonis: curator vero detur præcipue bonis, & secundario personæ. Atque in hoc tertio statu, si minor habeat curatorem, non potest contrahere, aut se obligare absque illius consensu, ex lege Si curat. habens, Cod. de in integrum restitutione minorum 25. annis. Immo in alienatione rerum immobilium, vel mobilium pretiosarum, nec curatoris consensus sufficit ei, ad valide contrahendum, sed requiritur adhuc decretum Iudicis cum causæ cognitione, ad iudicandum de urgente necessitate, ex qua tantum faciendū est talium bonorum alienatio. Qua de re titulus habetur ff. De rebus eorum qui sub tutela, vel cura sunt non alienandis, vel supponendis. Pro eaque faciunt leges 7. ii. & 13. De prædiis, & aliis rebus minorum.

Docuissent a pro praxi de contractibus minorum.

SECTIO I.

I N IUDICIO de peccatis ex contractibus minorum, oportet sequentia documenta notare. Primum est: minoribus, cum in suum incommodum celebrauerint contractum, succurri duobus modis: altero per contractus rescissionem, & altero per restitutionem in integrum. Possunt enim contractum iure irritum rescindere, tanquam non obligantem ipsos in conscientia, licet obligent alios, qui se voluerunt & potuerunt obligare, Institutis. De inutilibus stipulat. §. Pupillus: aut non sit eis, sicut illis. liberum rescilue. Institutis, De auctoritate tutorum, initio. Neque obstat quod sic fiat, vt claudicat contractus: quoniam id alias quoque vsuuenit: vt cum dolus causam dat contractui; tunc enim obligat deceptorem, deceptum non item.

Contractum vero non irritum iure, possunt iidem minores beneficio restitutionis in integrum, nec autem priuata sui auctoritate, elidere ac destruere, iuxta legem. Ait Prætor ff. De minoribus 25. annis, & legem 3. ac 5. Cod. De integ. restitut. In fauorem enim etatis, concessum est illis, vt cum se actu aliquo laesos deprehenderint, implorent Iudicis officium citata parte: vt si rem minoris iusto vendiderint: aut quam vendere non oportebat, agant ad iustum pretium accipiendum aut ad rem recuperandam. Similiter, si donarint rem notabilem, tanquam lætis ea restituantur: nisi ex rationabili causa donauerint: vt propter obsequia ipsi à donatario præstita, quas decuit sic remunerari: aut etiam propter nuptias, iuxta legem 1. Cod. Si aduersus donationem. Quo adhuc vti quoque casu, ne lædi censentur, exitur vt talis donatio, spectata qualitate personarum, & consuetudine regionis, fuerit prudenter, & secundum rectam rationem facta. Idem iudicium est eorumdem læsione ex mutuo: nempe vt si illud acceptum amiserunt, aut male consumperunt, implorare valeant Iudicis officium ad negandam solutionem. Pro quo facit lex 2. Cod. De filiofamilias.

Immo gaudere minores tali priuilegio respectu cuiuscunque contractus, quo se laesos inuenerint, patet ex totis titulis De minoribus, & De in integrum restitut. digestis. Ipsumque durare vsque ad 29. annum completum,